

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte torsdag 29. april 1954 kl. 10.

Formann: F i n n M o e .

Følgende av komiteens medlemmer var til stede:

Bøyum, Ingvaldsen (for Hambro, som hadde meldt forfall), Konrad Knudsen, Finn Moe, Selvik, Sundt, Harald Torp, Vatnaland, Solsem (for Johan Wiik, som var sykepermittert), Wikborg, Gerhardsen, Kjøs, Borgen, Hareide, Hegna, Røiseland, Smitt Ingebretsen, Strøm og Watnebryn.

Reidar Carlsen og Hønsvald hadde meldt forfall.

Etter anmodning av utenriksministeren ble utenriksråd Skylstad, statssekretær Boyesen og byråsjef Aars gitt adgang til møtet.

Formannen: Dette møte er sammenkalt fordi utenriksministeren har ønsket å redegjøre for det møte som fant sted i A-paktens råd etter påske, og videre også for spørsmål som reiser seg i forbindelse med Øst-Tyskland, som jo har proklamert seg selv som suveren stat. Jeg gir ordet til utenriksministeren.

Utenriksminister Lange: Før jeg går inn på statsrådsmøtet eller utenriksministermøtet i Atlanterhavspaktens Råd den 23., vil jeg gjerne si at jeg – etter oppfordring i det siste møte i komiteen – har forberedt en redegjørelse for betalings- og handelspolitiske spørsmål og øst-vest-handelen, som det da ble bedt om. Den arter seg nærmest som en utfyllende kommentar til St.meld. nr. 66, som er omdelt til komiteens medlemmer i går, men den er blitt så pass omfattende at jeg tror jeg må be om å få et eget møte om den i neste uke, og jeg vil da sette pris på om komiteens medlemmer hadde hatt anledning til å sette seg inn i meldingen på forhånd, slik at vi kunne få en diskusjon på grunnlag av stortingsmeldingen og mine kommentarer.

Jeg går så over til en kort redegjøring for statsrådsmøtet i Atlanterhavspaktens Råd den 23. april. I møtet den 7. i denne måned her i utenrikskomiteen gjorde jeg rede for hovedtrekkene i det dokument som skulle danne grunnlag for den alminnelige utenrikspolitiske drøftelse i NATO-Rådets møte den 23. april. Det var et dokument som var utarbeidet i sekretariatet og som trakk opp utviklingslinjene i sovjetisk politikk. Jeg skal senere komme tilbake til den utenrikspolitiske drøfting, men først vil jeg si noen ord om dagsordenen og om opplegget for møtet.

Som det vil være kjent, deltok denne gang bare utenriksministrene i statsrådsmøtet, og utad fremtrådte møtet som et forsinket jubileumsmøte i anledning av 5-årsdagen for undertegningen av Atlanterhavspakten den 3. april 1949, for å markere jubileet ble møtet derfor innledet med en offentlig sesjon, hvor generalsekretæren, Lord Ismay og den fungerende formann, utenriksminister Bidault holdt korte taler. Denne åpne sesjon ble filmet, og sendt ut på fjernsyn.

Først på sakslisten for selve møtet stod en rapport fra NATO's generalsekretær om virksomheten innen organisasjonen siden siste statsrådsmøte i desember 1953. Dernest kom den utenrikspolitiske drøfting, som foruten Sovjets politikk omfattet en diskusjon av spørsmålet om å utvide den politiske rådslagningsvirksomhet innenfor NATO. Videre forelå det et resolusjonsforslag om NATO-landenes holdning til det øst-tyske styre, og endelig et forslag om at NATO-landene skulle avgi en erklæring om sitt syn på Atlanterhavspaktens varighet i lys av den amerikanske og den britiske regjeringens erklæringer av henholdsvis 16. og 14. april i år. I en særskilt lukket sesjon, der bare utenriksministrene med to rådgivere var til stede, og der det ikke ble tatt referat, ga utenriksminister Dulles en erklæring om bruk av atomvåpnene.

Jeg begynner da med generalsekretærens rapport. Den var meget kort. Det var en muntlig rapport han la fram denne gang, siden det bare gjaldt et tidsrom på et snaut halvår. Han innledet med å henvide til at i de fire måneder som hadde gått siden forrige møte, har den politiske konsultasjonsvirksomhet i det faste råd fått en stadig bredere plass. Det siste eksempel på det er det samarbeid som har funnet sted mellom De Forente Stater, Frankrike og Storbritannia på den ene siden og de andre medlemslandene på den andre siden om utformingen av vestmaktens svar til Sovjet-regjeringens note av 31. mars i år. Det svaret har vært drøftet alt i alt i tre møter i det faste råd, først gjennom to møters forhåndsdrøfting og så til slutt en drøfting på grunnlag av et utkast som forelå fra de tre vestlige okkupasjonsmakter, og en kom da fram til slik enighet om utformingen av svaret at ingen fant det nødvendig å bringe det opp i statsrådsmøtet.

Jeg kan bare si at det svaret som vel vil komme en av de aller nærmeste dager, er en avvisning av tanken om russisk medlemskap i Atlanterhavspakten, men det er en avvisning som gir de opplagte grunner for at man ikke kan gå inn på den tanken, og munner ut i et forslag om forhandlinger i FN's ramme om hele spørsmålet om atomkontrollen og nedrustning, altså et svar holdt i en meget rolig tone og som munner ut i et positivt program for løsning av de store stridsspørsmål.

Lord Ismay omtalte videre det arbeid som er blitt gjort i de faste komiteer under Rådet, infrastrukturkomiteen, komiteen for årsoversikten, informasjonskomiteen o.s.v. Virksomheten for såvidt angår de felles-finansierte infrastrukturarbeider, det vil si flyplasser, oljeledninger, sambandsanlegg m.m. går fremover, sa Lord Ismay, men arbeidet går langsommere enn beregnet. Grunnen til at det går langsommere er dels av teknisk art – det gjelder her kompliserte anlegg – og dels skyldes forsinkelsen også NATO's eget administrasjonsapparat, som er innstillet på pinlig nøyaktig kontroll både i teknisk og økonomisk henseende av hvert enkelt byggeprosjekt. Man forsøker nå å finne fram til en utvei for å påskynde fullføringen av de vedtatte infrastrukturprosjekter.

Om årsoversikten for 1954, som skal inneholde Rådets tilrådinger, om medlemslandenes faste militære styrkemål for 1955, er det på det nåværende tidspunkt ikke stort mer å si enn at arbeidet går sin rutinemessige gang. Det er sendt ut omfattende spørreskjemaer om militære og økonomiske data til medlemslandene. Rådets endelige behandling av årsoversikten skal finne sted på statsrådsmøtet til

høsten, og det er håp om at det denne gang kan bli ferdig til foreleggelse for statsrådsmøtet noe tidligere, så vi slipper å ha det like inn under jul, som vi jo har hatt det de siste to årene.

Lord Ismay's rapport ga igjen et overbevisende inntrykk av at selve det tekniske maskineri i Atlanterhavspakten, generalsekretariatet i samarbeid med de nasjonale delegasjoner, arbeider godt og effektivt og er godt samkjørt. For øyeblikket holder Lord Ismay på å legge siste hånd på en større samlet framstilling av Atlanterhavspaktens historie i de fem første årene. Det er en framstilling som er beregnet på offentligheten, og den vil foreligge i trykken om en måneds tid.

Generalsekretærens rapport ga ikke anledning til noen diskusjon, og Rådet gikk så direkte over til diskusjonen av de politiske emner og begynte med en diskusjon av dokumentet om utviklingslinjene i sovjetisk politikk. Rådet tok til etterretning dette dokument. Konklusjonene i det, som bygger på en vurdering av resultatene på Berlin-konferansen og en vurdering av Sovjet-regjeringens note av 31. mars i år, er følgende: Sovjets hovedmål i Europa er fortsatt: a) å søke å svekke samholdet mellom Vestens demokratier, å sinke forsvarsutbyggingen og hindre at Europa-hæren blir virkelighet, b) å opprettholde Sovjetsamveldets posisjoner i Øst-Tyskland, Østerrike og satelittstatene, c) å søke å nå disse hovedmål gjennom slike metoder at en såvidt mulig unngår å øke den internasjonale spenning.

De uttalelser som falt fra forskjellige av Rådets medlemmer under diskusjonen av dokumenter, var i alt vesentlig i samsvar med disse generelle konklusjoner og bød ikke på egentlig nye momenter. Utenriksminister Eden sa at etter hans mening var Sovjets mål ikke forandret. De forsøker stadig å forsinke og avbryte Vestens felles forsvarsanstrengelser, og skjønt oppløsningen av NATO er hovedmålet for deres politikk, har avtalen om det europeiske forsvarsfellesskap vært gjenstand for de mest direkte angrep i den senere tid. Han mente for sin del at Sovjet-myndighetene neppe har noe virkelig håp om å greie å splitte vår allianse, men de forsøker å oppnå det nest beste, å svekke Vesten så meget som mulig. Den britiske regjering vurderer det slik at det sovjetiske diplomati er blitt betydelig smidigere og bruker mer intelligente metoder etter Stalins død enn de gjorde før. Han understreket til slutt at etter den britiske regjeringens mening måtte Atlanterhavspakten som sådan og de enkelte medlemsland ikke tilbakevise noe oppriktig ment forhandlingstilbud, men så lenge det ikke foreligger virkelige beviser for Sovjets gode hensikter, må vi gå ut fra at truslene ennå er der. Hans konklusjon var at kamouflasjen kanskje er adskillig bedre, men truslene består.

I likhet med en rekke av de andre talere understreket Eden betydningen av et tysk bidrag til Vestens forsvar, men han la enda større vekt på planene om det europeiske forsvarsfellesskap som den eneste foreliggende praktiske løsning av problemet om å knytte Vest-Tyskland fast til det vestlige samarbeid. Det var den eneste ramme som var akseptert av de konstitusjonelle myndigheter i Tyskland, og noen alternative planer som ville bli godtatt i samme utstrekning i Tyskland, forelå etter hans mening ikke.

Eden kom også ganske kort inn på de forestående forhandlinger i Genève, og han var den eneste av de tre stormakters utenriksminister som egentlig kom inn på

forhandlingene. Han håpet at det ville være mulig å nå fram til en fredsordning i Indo-China. Han sa at Storbritannia for tiden undersøker hvilke tiltak som det er mulig å treffe for å nå fram til et enhetlig forsvar i Sørøst-Asia og i det vestlige Stillehav, hvis det ikke lykkes under konferansen i Genève å nå fram til en løsning.

Under private samtaler jeg hadde med Eden utenom møtene sa han at han og hele den britiske regjering var enig i det synspunkt som var blitt fremført fra Attlees side under debatten om dette etter Dulles' besøk i London, nemlig at skulle en slik eventuell forsvarsavtale i Sørøst-Asia og i det vestlige Stillehav ha noen realitet, var det en absolutt forutsetning at i ethvert fall noen flere av de rent asiatiske land sluttet seg til den. Det var ikke nok med Siam og Filippinene, og han la for sin del vekt på å få med i ethvert fall et av de asiatiske samveldeland. Han sa han var for sin del i kontakt med den konferanse av statsministre fra landene i Sørøst-Asia som på det tidspunkt satt sammen i Colombo og hadde bedt dem om hva de enn gjorde, ikke å låse seg fast i noen slik avvisning. Hvis man tok tiden til hjelp og ikke ruset tingene, anså han det mulig at land som Burma og Ceylon kunne ta en positiv holdning til et sånt forsvarssamarbeid for det sørøstlige Asia og for det vestlige Stillehav, hvis resultatet i Genève blir slik at det ble nødvendig.

Hvor det gjaldt Korea, sa han at man på konferansen vil søke å nå fram til enighet om en samling av landet på grunnlag av de resolusjoner som de Forente Nasjoner har vedtatt helt siden det første gang tok opp Korea-spørsmålet i 1947, men han la til at han ikke gjorde seg noen illusjoner om at dette ville lykkes.

Jeg nevnte at Eden var den eneste av de tre stormakters utenriksministre som uttalte seg noe om Indo-China-konferansen. Grunnen til det ligger vel nokså åpent i dagen. Akkurat mens vi satt sammen i rådsmøtet i Paris, holdt jo gaullistene på å styrte Bidault som utenriksminister, og han kunne av gode grunner da ikke uttale seg om noen fransk politikk på Genève-konferansen før han visste om det ble noen fransk regjering til å føre en slik politikk, og i et hvert fall før han visste om hvilket mandat en fransk representant da ville få. Nå lyktes det ham jo dagen etter konferansen å få iallfall formelt frie hender. Når jeg sier i all fall formelt, så er et fordi han måtte kjøpe det mandatet ved å gå med på ha den gaullistiske representant Jacquet med som hovedrådgiver ved siden av Maurice Schumann.

Utenriksminister Dulles var også taus hvor det gjaldt Genève-konferansen. Bakgrunnen der er vel også de indrepolitiske vanskeligheter den amerikanske administrasjon har. Jeg skulle for min del tro at Dulles' utspill for noen uker siden, hvor han forlangte en erklæring fra vestmaktene samlet om Indo-China-problemet før Genève-konferansen, var i første rekke indrepolitisk bestemt.

Kanskje jeg i denne sammenheng skal skyte inn i referatet en kort omtale av hva vi vet om det som skjedde umiddelbart etter rådsmøtet, den franske henvendelse til De Forente Stater og til Storbritannia om øket hjelp i Indo-China. Det er etter rapporter både fra vår ambassade i Paris og fra vår ambassade i London på det rene at etter beslutning fattet i engere regjeringskonferanse lørdag den 24. april om ettermiddagen rettet den franske utenriksminister til den amerikanske regjering en henstilling om øket amerikansk intervensjon i Indo-China, dersom situasjonen fortsatt blir så truende som i de siste dager. Og fra London foreligger det

opplysninger om at en lignende henvendelse ble rettet til den britiske regjering. Det var bakgrunnen for Edens tur til London og for det søndagsmøte som det britiske kabinett holdt den 25. april.

Den britiske regjering svarte som det jo fremgår av statsminister Churchills redegjørelse tirsdag ettermiddag i Underhuset, at den ikke kunne påta seg forpliktelser av militær eller politisk art før Genève-konferansen. Minister of State Selwyn Lloyd har overfor ambassadør Prebensen betegnet dette som en av de mest vidtrekkende avgjørelser siden krigen, på linje med beslutningen om motaksjon mot Berlin-blokaden, beslutningen om å gå med i Atlanterhavspakten og beslutningen om intervensjon i Korea. Etter britisk syn ville intervensjon i Indo-China nå ikke bare bety sammenbrudd for Genève-konferansen, men innebære stor risiko for at krigen kunne bli utvidet. Forslaget om å intervenere kom fra fransk side, men nærmest som en «suggestion», ikke som et direkte krav, og det ventes ikke i London at avslaget vil vanskeliggjøre det britiske forhold til den franske regjering.

I vår Paris-ambassades innberetning står det at henvendelsen fra Frankrike til Amerika, som de der særlig er opptatt av, kan være en taktisk manøvre siktende på å la Sovjetsamveldet forstå at risikoen for at Amerika overtar krigen i Indo-China virkelig er til stede, men Paris-ambassaden understreker også at henvendelsen innebærer en meget farlig mulighet for en ny stor konflikt.

Hvis jeg skulle knytte noen personlig vurdering til, ville jeg tro at de avis kommentarer som mener at fra fransk side er dette først og fremst indrepolitisk bestemt, er de som treffer det riktige. Jeg skulle tro at det har vært et ledd i sjakkspillet overfor gaullistene, at den franske regjering ikke har ventet noen positiv reaksjon hverken fra Storbritannia eller fra Amerikas Forente Stater, men at den overfor de aktivistiske krefter i Frankrike selv har ønsket å demonstrere at noen utsikt til en slik intervensjon fra amerikansk og britisk side er det ikke, og at det derfor er nødvendig i Genève å sette alt inn på å se å finne en forhandlingsløsning.

Jeg føyer til at man fra britisk side ber om at disse opplysninger blir holdt mest mulig fortrolige. Særlig gjelder det det jeg nå kommer til å si.

Den britiske regjering, heter et i meldingen fra London, er oppmerksom på at følgen av avslaget kan bli at en må oppgi det nordlige område av Indo-China med Deltaet, men den håper allikevel at Genève-konferansen oppnår en ordening basert på en demarkasjonslinje. Storbritannia vil gå meget langt for å garantere en slik linje.

Det stemmer med det Eden sa til meg også privat i Paris. Det stemmer også med det han sa, når meldingen fra London fortsetter:

Franskmennene vil foreløpig ikke høre tale om en demarkasjonslinje, men den britisk regjering kan ikke se noen annen løsning. – Selv om amerikanerne for tiden avslår å akseptere Peking i de Forente Nasjoner, anser den britiske regjering en endring av dette standpunkt for ikke å være umulig hvis en oppnår en demarkasjonslinje, og kommunistene ikke foretar sprell av noen art i f.eks. 6 måneder.

Det heter videre at hvis det er umulig å komme til enighet om en ordening i Indo-China – altså hvis forsøkene i Genève strander – da vil den britiske regjering

gå langt med å garantere Burmas og Siams grenser, og da innenfor rammen av et slikt forsvarsarrangement som jeg tidligere har nevnt.

Det var hele denne orienteringen om den britiske regjeringens syn på mulighetene, som det ble bedt om skulle holdes hemmelig.

Jeg går så over til en omtale av *diskusjonen om den politiske konsultasjonsvirksomheten innenfor Atlanterhavspakten*.

I den redegjøringen jeg ga her i komiteen 7. april nevnte jeg den betydningen som etter min mening den politiske konsultasjonsvirksomheten i Rådet har, og jeg har jo hatt anledning til offentlig å understreke det i en artikkel i «Observer», som også har stått gjengitt i norsk presse.

Under statsrådsmøtet denne gang ble det fra kanadisk side lagt fram et resolusjonsforslag i denne saken, som jeg støttet, etter forhåndsavtale med utenriksminister Pearson. Forslaget konkluderte med at hvert enkelt medlemsland «stadig skal ha sin oppmerksomhet henvendt på ønskeligheten av at Rådet blir holdt à jour med internasjonale politiske begivenheter som er av betydning for andre medlemsland i Rådet eller for organisasjonen som helhet.»

Det ble også uttalt at Det faste råd fra tid til annen skal overveie hvilke politiske begivenheter som bør gjøres til gjenstand for drøftelse i Rådet, slik at de faste representantene på forhånd kan ha innhentet instruksjoner fra sine regjeringer.

Dette punkt tar altså sikte på å utvide konsultasjonsvirksomheten utover rammen for de konkret foreliggende dagsaktuelle utenrikspolitiske problemer, til diskusjon av større problemkomplekser etter forberedelse i de enkelte lands regjeringer.

Dette resolusjonsforslag ble vedtatt praktisk talt uten debatt. Jeg tror for min del at resolusjonen betegner en nyttig formalisering av et faktisk forhold som lenge har eksistert med hensyn til konsultasjonsvirksomheten i Rådet, og at det også kan komme til å bety at denne virksomheten blir noe utvidet.

I det innlegg jeg holdt under den alminnelige politiske debatten, sa jeg meg enig i konklusjonene i dokumentet om utviklingslinjer i sovjetisk politikk, og jeg sluttet meg til det som tidligere var blitt sagt bl.a. av utenriksminister Eden, om betydningen av at Europahæravtalen ble ratifisert. Jeg benyttet anledningen, sammen med den danske utenriksminister og sammen med de fleste av de andre europeiske utenriksministre til å pointere enda en gang hovedgrunnene til at vi gjerne ser at det europeiske forsvarsfelleskap blir etablert så snart som mulig. For vårt vedkommende fremhevet jeg for det første den militære betydningen det ville ha for forsvaret av nord-regionen at det kommer i stand et tysk forsvarsbidrag, og for det annet i tilslutning til hva Eden og hva også den hollandske utenriksminister Beyen hadde sagt, at Europaavtalen er den eneste praktiske løsning som i dag finnes på problemet om tysk tilslutning til Vesten.

I mitt innlegg pekte jeg videre på at en må være oppmerksom på at det jo er to former for politisk konsultasjon: For det første slik politisk konsultasjon som skjer på informasjonsbasis for å underrette hverandre om politiske hendinger av felles interesse, og for det annet den slags konsultasjon som tar sikte på å lede fram

til tilrådingen fra Rådet til medlemsregjeringene. Denne siste slags konsultasjon, sa jeg, må i stor utstrekning være bundet til paktens geografiske område, slik som det er definert i Artikkel 6 i Atlanterhavspakten, selv om en ikke kan trekke noen absolutt grense, mens den konsultasjonsvirksomhet som først og fremst tar sikte på utveksling av opplysning, kan, og vel også bør være av verdensomspennende karakter.

Det annet punkt jeg understreket er at det må være *forhåndskonsultasjon* som finner sted både i de tilfellene hvor Rådet skal vedta anbefalinger til medlemsregjeringene og i tilfelle hvor enkelte medlemslands regjeringer står overfor avgjørelser som kan berøre alle medlemslands interesser.

Til det siste kom det et indirekte svar fra den amerikanske utenriksminister som sa at han var i og for seg enig i betydningen av konsultasjon, og at den amerikanske regjering for sin del var innstilt på det, men at man måtte være klar over at der kunne være situasjoner hvor der ikke var tid til forhåndskonsultasjon, hvor avgjørelsene måtte treffes selv om man ikke fikk tid til å forelegge dem på forhånd.

Det neste punkt under den politiske drøftelsen gjaldt hvilken holdning man skulle ta til den sovjetiske erklæring om at Øst-Tyskland nå var blitt en suveren stat. Den erklæringen er jo av 25. mars, og den har vært gjenstand for en god del drøftinger både innenfor Det faste Råd og mellom medlemslandenes diplomatiske representanter i Berlin og i Bonn. Det ble konstatert under meningsutvekslingen i Rådet at alle var enige om at denne sovjetiske erklæringen ikke endrer den faktiske stilling i Østsonen, hvor sovjetregjeringen fortsatt opprettholder full kontroll, om enn i noe andre former enn før. Følgelig aktet heller ingen av medlemsregjeringene å anerkjenne det østtyske regime som en suveren regjering.

Det forelå et utkast til resolusjon som fastslo dette som en felles oppfatning, men vi ble enige om at den teksten skulle gjennomarbeides nærmere i Det faste Råd, så den vil først bli offentliggjort etterat den har vært drøftet der. I kommunikeet fra statsrådsmøtet nøyde en seg med å ta inn en henvisning til at man hadde konstatert denne enighet om at man ikke hadde til hensikt å anerkjenne det østtyske regime som en suveren stat. Jeg skulle tro at i denne resolusjon kommer det sannsynligvis også til å bli tatt med en henvisning til en tidligere erklæring fra de tre vestlige okkupasjonsmakter at de betrakter regjeringen i Bonn som den neste representative tyske regjering og derfor som den eneste regjering som kan tale på hele Tysklands vegne.

Det siste punktet som kom opp i den politiske diskusjon var spørsmålet om *Atlanterhavspaktens varighet*. Spørsmålet ble reist fra fransk side med utgangspunkt i de erklæringer som var avgitt av den britiske regjering 14. april og den amerikanske regjering 16. april i forbindelse med Europahæravtalen. Det er jo en kjent sak at særlig Frankrike, men også de andre mulige medlemsland i Europahæren legger stor vekt på at de ikke skal komme i den situasjon at de inngår en avtale om et militært samarbeid for 50 år som er tenkt som, og etter avtalens tekst direkte går inn som ledd i et videre samarbeid innenfor Atlanterhavspakten, og at man så 15 år fra i dag plutselig skal stå i den situasjon at der ikke er noen

Atlanterhavspakt. Derfor har de tidligere vært inne på tanken om å reise spørsmålet overfor samtlige medlemsland om å utvide den frist for oppsigelse som Atlanterhavspakten nå inneholder og som er 20 år fra inngåelsen, til 50 år fra inngåelsen. Det har de nå droppet, for ved et nærmere studium er jo Atlanterhavspakten – og det er det ingensomhelst tvil om, det fremgår også av forelegget fra den norske regjerings side og av innstillingen fra komiteen her om Atlanterhavspakten – etter sin ordlyd en traktat av ubegrenset varighet, men den inneholder den klausul at når 20 år er gått fra den er trådt kraft, kan hvert enkelt medlemsland med ett års varsel melde seg ut, uten at derfor traktaten som sådan opphører å eksistere. Men den kan altså da komme til å fortsette, omfattende et mindre antall medlemsland enn den har i de første 20 år.

Det er dette som sies i den britiske erklæringen, det er et ledd i den britiske erklæring som gjør rede for hva den britiske regjering er villig til å gjøre for å samarbeide med Europahærens medlemsland.

I den amerikanske erklæringen er nok den samme forsikringen om forståelsen av Atlanterhavspakten med, men den er der gjort betinget. Det heter i den amerikanske erklæringen på dette punkt:

«I samsvar med De Forente Staters fundamentale interesse i Atlanterhavspakten, slik som det ble gitt uttrykk for ved ratifikasjonen av pakten, ble denne ansett for å være av ubegrenset varighet» - det engelske ord er «indefinite» - «og ikke bare gjeldende for et bestemt antall år. De Forente Staters regjering henleder oppmerksomheten på det faktum at når det er blitt etablert en slik fast kjerne av enhet på det europeiske fastland, som det europeiske forsvarsfellesskap vil utgjøre, vil det fremstille seg som ganske i strid med våre sikkerhetsinteresser om De Forente Stater skulle opphøre å være medlem av Atlanterhavspakten.»

Den er altså gjort betinget av at der blir en europahær, mens den britiske regjering bruker en annen formulering:

«Den britiske regjering anser Atlanterhavsalliansen som grunnleggende for sin politikk og vil gjøre sitt ytterste for å bevare alliansen levende og sterk. Regjeringen kan ikke forestille seg noen omstendigheter under hvilke den skulle ønske å endre denne politikk eller å oppgi denne traktat som er en virkeliggjørelse av fellesskapet mellom likesinnede nasjoner og som så utmerket tjener både Regjeringens spesielle interesser og dens generelle mål. Regjeringen anser Atlanterhavspakten for å være av ubegrenset varighet» - «indefinite» går igjen der - «og er overbevist om at Atlanterhavspakten vil utvikle seg til å bli en forbindelse mellom medlemsstatene for felles aksjon på alle felter.»

Under drøftingen i Rådet ble det fra fransk side gjort et forsøk på å fortolke den amerikanske erklæring utvidende, idet de så bort fra at den var av betinget karakter, og med utgangspunkt i den utvidende fortolkning av den amerikanske erklæring, ble det så spurt om ikke Rådet som sådant under sitt møte nå den 23. april på samtlige medlemslands vegne kunne avgi en erklæring om at Atlanterhavspakten var av ubegrenset varighet. Det var varslet 2 dager i forveien i Det faste Råd at et

slikt forslag ville komme fra fransk side og allerede da hadde vår representant ambassadør Skaug sagt at han trodde neppe den norske utenriksminister over bordet kunne slutte seg til en slik erklæring av konstitusjonelle grunner. Og det samme sa jeg, at jeg er ikke et øyeblikk i tvil om at det er en riktig løsning av traktaten at den i og for seg er av ubegrenset varighet, men at, fordi den hadde denne klausulen om mulighet for å tre ut etter 20 år, stod den for en stor del av den offentlige opinion som en tidsbegrenset avtale, og at det derfor krevde konsultasjon både med den norske regjering og det norske Storting før jeg på den norske regjeringens vegne kunne avgi noen erklæring. Jeg sa videre at jeg oppfattet det slik at det man kunne nå frem til, det var noe i likhet med den britiske erklæring, altså å gi uttrykk for at etter sin ordlyd er traktaten av ubegrenset varighet, og at såvidt en i dag kan vurdere det, er Atlanterhavspakten og samarbeidet innenfor Atlanterhavspakten av varig karakter. – Altså forsåvidt en erklæring om ens vurdering av traktatens betydning, ikke noen juridisk forpliktelse til ikke å melde seg ut etter 20 år. Ingen regjering kan vel påta seg en slik forpliktelse så langt inn i fremtiden.

Det er det jeg da mener vi bør overveie her. Regjeringen har ennå ikke tatt noe endelig standpunkt til det, så jeg snakker her foreløpig bare om min vurdering av det. Jeg tror vi får overveie her om vi eventuelt som en individuell erklæring fra den norske regjeringens side, fortrinsvis kanskje som en felles erklæring fra de øvrige medlemslands side i tilslutning til den amerikanske og den britiske og en tilsvarende fransk erklæring som ble avgitt under rådsmøtet, skal gjøre det klart hvordan vi ser på Atlanterhavspakten.

Når det overhodet kan være aktuelt, er det fordi det nok ikke er noen tvil om at det i fransk opinion og ikke minst i fransk parlamentarisk opinion vil være av stor betydning om man kan gi uttrykk for et slikt syn. Og det ble understreket også av den belgiske utenriksminister – han var utnevnt om formiddagen, så kan kom ikke før om ettermiddagen – Paul Henri Spaak. Da han kom til stede understreket han også meget sterkt hvilken betydning det ville ha også i hans land om en slik tilkjenneivelse kunne komme fra medlemslandene.

Resultatet av rådsmøtet på dette punkt ble altså at der ikke formelt, men reelt, ble henstilt til de enkelte medlemsland å overveie om og i tilfelle i hvilken form de kunne avgi en erklæring i denne retning.

Det siste på det fulltallige rådsmøtes dagsorden var tid og sted for neste møte. Der foreslo formannen, Bidault, at det neste statsrådsmøte skulle holdes til høsten i Paris, når årsoversikten for 1954 er ferdig, og det var det enighet om, men den amerikanske utenriksminister bemerket at det kunne jo inntreffe begivenheter som truet NATO's eksistens før høstmøtet, og at det da ville bli nødvendig med et statsrådsmøte på et tidligere tidspunkt. – Det han siktet til var muligheten av at den franske nasjonalforsamling kom til å nekte sitt samtykke til ratifikasjon av Europahæravtalen. Da ville det, uten at han sa det med så mange ord, oppstå en situasjon som etter hans mening ville true hele Paktens eksistens, og som da ville nødvendiggjøre øyeblikkelig konsultasjon på statsrådsnivå.

Formannen: Han brukte det uttrykket?

Utenriksminister Lange: Ja - «som truet hele NATOs eksistens» - og uten å knytte det konkret til dette med at det ikke ble noen Europahær.

Det som ble vedtatt, var da at neste statsrådsmøte skulle holdes til høsten i forbindelse med arbeidet med avslutningen av årsoversikten, medmindre politiske omstendigheter gjør et tidligere møte ønskelig, og det er jo en betydelig forsiktigere formulering.

Det neste punkt i utenriksministerens redegjørelse ble ikke referert.

Formannen: Så vidt jeg kan se, faller utenriksministerens redegjørelse i 3 avdelinger. Det er først den alminnelige redegjørelse for møtet, med Generalsekretærens rapport og hele spørsmålet om konsultasjonsvirksomheten o.s.v., dernest stillingen til Øst-Tyskland, og endelig spørsmålet om varigheten av A-pakten. Det vil kanskje være en fordel å ta disse punktene hver for seg, hvis medlemmene har noen spørsmål eller innlegg å komme med.

Er der noen bemerkninger til det første avsnitt, om den alminnelige redegjørelse og om konsultasjonsvirksomheten innen A-pakten?

Da ingen har forlangt ordet til dette, kan vi vel gå over til spørsmålet om *Øst-Tyskland*.

Om jeg får lov til å begynne selv, vil jeg gjerne der spørre utenriksministeren om, for det første hvordan Sveriges holdning er, om det kan tenkes at Sverige kommer til å anerkjenne Øst-Tyskland, og for det annet om det kan sies litt om hvilke virkninger det kan ha på vår handelspolitiske forbindelse, altså eventuelt hvilke skritt Øst-Tyskland kan tenkes å ta når vi ikke anerkjenner det.

Utenriksminister Lange: Om Sveriges holdning vet vi foreløpig forholdsvis lite. Jeg vil kunne si adskillig mer om det når jeg har vært i København. Det vi vet, er at man fra svensk side med utgangspunkt i at de har et ukentlig tog over Sassnitz – Trälleborg mellom Berlin og Sverige, har mer akutte problemer i forbindelse med visum enn noen av oss andre har. Det har da ført til at der, så vidt jeg vet, forhandles om en ordning som skulle gjøre det mulig for de østtyske myndigheter og også for den østtyske regjeringens representanter å åpne et visumkontor i Stockholm. Hvilken status det visumkontoret vil få, er så vidt jeg vet ennå ikke avgjort. – Det skulle altså være en representant for de østtyske kommunikasjonsmyndigheter og for de østtyske jernbaner, ikke en konsulær representant for regjeringen som sådan, men et mer teknisk betont kontor som da skulle ha myndighet til å foreta visering av pass.

Utover det har det jo gått alle mulige slags rykter i pressen om at den svenske regjering overveiet – eller det har til og med stått at ikke bare den svenske regjering, men de skandinaviske regjeringer i fellesskap overveiet – å gå til anerkjennelse av den østtyske republikk. Meg bekjent er det ikke noe håndgripelig grunnlag for det. Og hittil har jo den svenske regjering vært omhyggelig med ikke å ta skritt som kunne tas til inntekt som en anerkjennelse av det østtyske regime.

Nå er Sverige der i en folkerettslig vanskeligere stilling enn oss, hvor det gjelder representasjon i Berlin. Grunnlaget for *vår* representasjon der er okkupasjonsstatuttet og vår representasjon er en militærmisjon, akkreditert hos det internasjonale kontrollråd – som fremdeles eksisterer, selv om det aldri har møter. Den svenske representasjon er et regulært generalkonsulat som hittil har vært i forbindelse med og vært anerkjent av de sovjetiske myndigheter, men som blir hengende i luften i det øyeblikk de sovjet-russiske myndigheter sier at «nå har ikke vi noe mer med dette å gjøre, dette er det de østtyske myndigheter som har med å gjøre.» Derfor er det altså et reelt grunnlag for en eventuell forskjell i holdningen fra Sveriges side og fra Danmarks og Norges side.

Handelspolitisk går hittil alle våre forbindelser mellom et norsk privat kompensasjonsselskap og de sovjetiske og delvis også de østtyske handelskorporasjoner. Det går altså utenom de offisielle kanaler. Og jeg skulle tro at det varebytte som der foregår, er av såpass stor interesse for Øst-Tyskland og for så vidt også for russerne, at de vil betenke seg på å sette tingene på spissen. Det får vi vel noe mer føling med, tenker jeg, under de forhandlinger som nå pågår i Genève om øst-vest-handelen. Hittil har jo det spørsmålet overhodet ikke kommet opp, de avventer vel en endelig standpunkttagen, men det har f.eks. ikke vært noen reaksjon på det dementiet som jeg gav på det øst-tyske byrås melding om at vi overveiet å anerkjenne de østtyske myndigheter. Mer kan jeg ikke si i øyeblikket, før vi får nærmere referat fra Genève-konferansen.

Harald Torp: Får jeg lov til å rette et spørsmål til utenriksministeren: Foreligger det fra den østtyske regjering noe andragende om anerkjennelse?

Utenriksminister Lange: Der foreligger en henvendelse fra de østtyske myndigheter til vår representasjon i Berlin, som den da har videresendt til de norske myndigheter.

Smitt Ingebretsen: Jeg går ut fra at der blir samråding mellom Sverige, Danmark og Norge om det østtyske spørsmål i den nærmeste fremtid. Om man tillegger nordiske forhandlinger stor vekt, tror jeg at det nettopp i et sånt spørsmål som dette vil være naturlig at man får en samråding på forhånd, så man ikke binder seg offentlig til bestemte retningslinjer før man vet hva naboene gjør. I Danmark har de jo – med litt dansk spøk – nå gått løs på H.C. Hansen og sier at det spøker i Utenriksdepartementet. Det er en nisse som heter Ole Bjørn Kraft, som roper: «Her er jeg, Her er jeg!» De tenker på Indo-China-resolusjonen fra Krafts dager og på hva der nå ble sagt i Genève, på hyllesten til de tapre i Dien Bien Puh og på avvisningen av anerkjennelsen av Øst-Tyskland.

Det er ømtålige ting, og jeg har for mitt vedkommende ikke noe å si til det som utenriksministeren har vært med på under disse forhandlingene. Men jeg vil som sagt gjerne understreke betydningen av at man samråder seg i Norden om den holdning man kommer til å innta overfor Øst-Tyskland, for jeg tror man må regne med at vi skal betale det på det handelspolitiske område. Akkurat som russerne

forsøker å la australierne betale Petrov cash gjennom ullhandelen, tror jeg vi kan risikere det samme. Og i ethvert tilfelle vil det lett kunne skape unødige komplikasjoner om vi ikke er orientert om hverandres standpunkter.

Gerhardsen: Så vidt jeg forstår, reiser dette praktiske spørsmålet, slik det nå foreligger, også et prinsippsspørsmål av ganske stor betydning. Her har en i rådsmøtet så vidt jeg skjønner, enten gjort et felles vedtak eller inngått en avtale som på sett og vis skal være bindende for de enkelte land. Det faller for så vidt sammen med et ønske som en fra norsk side ofte har gitt uttrykk for – ønsket om å gjøre samarbeidet innenfor A-paktorganisasjonen til noe mer enn et militært samarbeid. Vi har gitt uttrykk for ønsket om at det også skal bli et best mulig samarbeid på det økonomiske og på det politiske område. Men når vi nå stilles overfor konsekvensene av det på et praktisk felt, viser det seg at det ikke alltid er så helt enkelt.

Jeg synes også det er naturlig, som formannen gjorde, med en gang å spørre om Sveriges stilling. Nå står Sverige utenfor A-pakten og vil ikke være bundet av det en blir enig om der, og resultatet kan altså bli at Norge og Danmark sammen med de andre A-paktlandene unnlater å anerkjenne den østtyske regjeringen, mens Sverige og andre land i Europa som står utenfor A-pakten, kan komme til å anerkjenne den østtyske regjering. Det er særlig Sverige som har interesse for oss. Men det *kan* altså da komme til å få økonomiske virkninger for Norge som ikke bare er gunstige.

Jeg synes nok det er rimelig at en i denne sammenheng også stiller seg det spørsmålet om en ikke her ved å binde seg for sterkt til A-paktorganisasjonen og dens avgjørelser, vil kunne komme i den situasjon at de andre medlemsland uten noen synderlig risiko kan si nei, mens Norge muligens på et eller annet tidspunkt vil være interessert i å si ja til spørsmålet om en slik anerkjennelse. Jeg vil bare nevne problemet. Jeg går ut fra at utenriksministeren og Regjeringen også har vært oppmerksom på det.

Jeg tror, slik situasjonen ligger an for øyeblikket at det standpunkt utenriksministeren her har gitt uttrykk for, er det riktige standpunkt, men jeg tror også at det vil være riktig om Regjeringen har dette i tankene, slik at en ikke binder Norge altfor sterkt om situasjonen skulle komme til å utvikle seg slik at det klart ville være i Norges interesse å velge en annen vei enn andre land innenfor A-pakten i denne spesielle sak.

Formannen: Jeg skylder kanskje å gjøre oppmerksom på at det skal være det vanlige nordiske utenriksministermøte i København mandag og tirsdag, og det er jo nettopp med henblikk på vårt standpunkt der at dette møte er innkalt.

Kjøs: Jeg kan være helt enig i at det er naturlig å drøfte dette spørsmålet om Øst-Tyskland sammen med de øvrige nordiske land, men jeg mener nok at man allikevel må ha sin egen oppfatning av hva vi bør gjøre. Og der må jeg si at jeg er helt enig i den retningslinje som ble trukket opp på A-pakt-møtet, at vi ikke skal

endre vår holdning etter den russiske erklæring. Jeg tror det vil kunne komme til å få ganske vidtrekkende følger hvis vi – og ikke bare vi, man kanskje også andre – skal være med på å anerkjenne russisk undertrykkelsespolitikk. Vi er vel alle klar over at hele ordningen i Øst-Tyskland er en ren proforma-ordning, som er innført mot den alt overveiende del av folkets vilje, og det må også bety noe når man skal ta standpunkt til denne saken. Det var for å møte en slik undertrykkelsespolitikk vi i sin tid sluttet oss til A-pakten, og vi kan ikke smuldre opp hele grunnlaget for det vi har gjort, ved nå å ta standpunkter som i grunnen går i en helt annen retning. Selvsagt må man overveie hvilke økonomiske konsekvenser ens handlinger har, men tilbake må dog til syvende og sist stå det som må bli avgjørende på lang sikt, nemlig å sikre Europas frihet og muligheten for å bevare freden i verden. Det tror ikke jeg man gjør ved å vise seg imøtekommende overfor undertrykkelsespolitikk, slik som Sovjet-Russland driver det, selv om det kamufleres med en tilsynelatende suverenitet. Jeg er derfor prinsipielt av den oppfatning at man ikke burde endre sin stilling selv om man har fått denne erklæring fra russisk side.

Konrad Knudsen: Etter det som hr. Kjøs nå nevnte, vil jeg bare meget kort erklære meg ganske enig i de betraktninger han kom med. Jeg synes ikke at det innbyr til refleksjoner over vår stilling. Jeg synes det er nesten litt kjedelig å høre på at man begynner å tenke på sitt kjøpmannskap allerede, når det gjelder vår stilling i forhold til de andre A-paktstatene. Vårt første mål må jo være i vår utenrikspolitikk nå å handle i pakt og i takt med dem vi står sammen med i Atlanterhavspakten, og da må vi vel finne oss i å ta de ulemper som i tilfelle måtte komme der hvor vi kanskje står i en noe annen stilling enn de andre. Men foreløpig vil jeg altså ikke ha sagt noe mer om det. Jeg er enig i den linje utenriksministeren har valgt.

Gerhardsen: Jeg kan for så vidt gjerne slutte meg til de alminnelige betraktninger som hr. Kjøs og hr. Konrad Knudsen har gitt uttrykk for. De dekker for så vidt det alminnelige syn jeg har på hele situasjonen. Men på den annen side skal vi nå ikke glemme at livet sjøl iblant stiller oss overfor avgjørelser som ikke alltid faller sammen med det vi anser som det ønskelige. Det har nå vært temmelig mange som ikke med noe lett hjerte, nettopp av omsyn til - «vårt kjøpmannskap», kom i kontakt med og etter hvert inngikk i faste forbindelser med Spania under et styre som er kommet til på en høyst irregulær måte, som en opprørsregjering opprinnelig mot et lands lovlige regjering. Vi har anerkjent og vi driver «vårt kjøpmannskap» med en serie andre land: Tsjekkoslovakia, Polen, Ungarn og hva de heter alle sammen, som for så vidt står i nokså nær samme stilling som Øst-Tyskland. Så når alt kommer til alt, har nok Norge som de fleste andre land i verden vært nødt til å handle i strid med det som vi ellers gjerne kunne se som det riktigste og det beste.

Hensikten med mine bemerkninger var mer å be Regjeringen være oppmerksom på en bestemt side av hele behandlingsmåten. Inntil nå har vi begrenset oss til alminnelige deklarasjoner i retning av et ønske om nærmere økonomisk og politisk samarbeid ved siden av det militære. Så langt har vi vært

enige. Men når det altså melder seg spørsmål om praktiske tiltak, forpliktende vedtak i forbindelse med slikt økonomisk og politisk samarbeid, så skal vi vite hva det innebærer. Personlig har jeg vært med på å gi uttrykk for et slikt ønske om utvidet samarbeid også på det økonomiske og politiske område, og jeg vil se det på mange måter som en fordel om vi kan få det til. Men på den annen side skal vi naturligvis være oppmerksomme på at verden består ikke bare av A-paktnasjonene, og vi skal også være varsomme med innenfor A-pakten å føre en isolasjonspolitik som varig skal dele verden i to eller flere adskilte deler. Med det kommer en inn på en ganske annen side av saken, den har langt større rekkevidde og har betydelig sammenheng med det spørsmålet som er det tredje spørsmålet vi skulle snakke om i dag. Men som sagt, jeg håper at jeg ikke blir misforstått når jeg reiste dette, og jeg håper at jeg med dette har klarlagt hva som egentlig var meningen.

Vatnaland: Eg skal ikkje ta opp noka tid med dette spørsmålet. Eg kan berre kort erklæra meg heilt einig i dei merknadene som hr. Kjøs og hr. Konrad Knudsen kom med, og meiner at *det* bør vera det primære for oss når det gjeld dette spørsmålet om Øst-Tyskland, og så må våre handelspolitiske og andre tilhøve til nabolanda koma i andre rekkja.

Smitt Ingebretsen: Jeg vil gjerne bare si i anledning av det hr. Gerhardsen sa: Når vi har tatt det standpunkt tidligere, og jeg mener det er det riktige standpunkt, at vi gjerne vil bli tatt med på råd av våre allierte innenfor A-pakten, og gjerne vil drøfte også politiske emner med dem, for at vi ikke skal bli overrumplet ved – hva der jo har hendt ved enkelte anledninger – at der blir tatt standpunkter av de store makter innenfor A-pakten uten at vi overhodet kjenner til det – når vi har tatt det standpunkt, og jeg mener som sagt at det er et riktig standpunkt, at vi vil også være med å bestemme de retningslinjer vi skal følge, så må vi være klar over at vi kan komme opp i sånne situasjoner som vi er kommet opp i når det gjelder Øst-Tyskland. Vi har for så vidt selv ønsket situasjonen.

Når jeg har pekt på ønskeligheten av at vi drøfter spørsmålet om Øst-Tyskland med Sverige, så ligger ikke deri at jeg mener at det er galt det standpunktet som er tatt i NATO-møtet. Tvertimot har jeg sagt meg enig i det som er skjedd der. Men jeg forutsetter nemlig den ting at av og til må Sverige kunne ta litt hensyn til andre, og at det ikke bare er akkurat vi som skal innrette oss etter et svensk standpunkt, men at vi muligens kunne regne med å få koordinert standpunktene her i Norden under hensyntagen til de interesser som har vært avgjørende for NATO, og som jeg synes på sett og vis også i noen grad måtte kunne være avgjørende for Sverige selv om det ikke er med i A-pakten.

Ellers er jeg selvfølgelig i og for seg enig i de betraktninger som er gjort gjeldende fra flere talere her om de alminnelige retningslinjer overfor de kommunistiske land. Men med hensyn til det spesielle forhold med Øst-Tyskland, må vi være oppmerksom på at vi selv har vært med på å skape den situasjonen, og ønsket å skape den situasjon at vi står på linje med de andre NATO-makter også politisk. På den annen side må vi kunne regne med et visst fellesskap her i Norden

uten derfor å måtte risikere å avvike fra vesentlige prinsipper for vårt eget vedkommende.

Utenriksminister Lange: Jeg vil bare først bekrefte at dette spørsmålet om praktiske arrangementer i forhold til Øst-Tyskland står spesifisert i 3 punkter på dagsordenen for utenriksministermøtet: Status for de nordiske lands representanter i Berlin, visumspørsmålet og Øst-Tysklands forhold til de internasjonale organisasjoner, særlig FN's særorganisasjoner. Det er ikke fra noe hold kommet noe ønske om å drøfte selve spørsmålet om anerkjennelse av Øst-Tyskland på det nordiske utenriksministermøtet, men det er selvfølgelig intet i veien for at man underhånden orienterer seg. Jeg vil imidlertid gjerne si at jeg er forbauset over at det av enkelte innlegg her synes å fremgå at man uten videre forutsetter at Sverige overveier å anerkjenne det øst-tyske regime. Det er intet, meg bekjent, som tyder i den retning. De har altså innstillet seg på forhandlinger om et rent teknisk arrangement for å ordne visse visumspørsmål, men det gir ingen indikasjon overhodet for at den svenske regjering har til hensikt å anerkjenne Øst-Tyskland. Dette problemet om anerkjennelse av Øst-Tyskland kan ikke parallellisere med noe annet tidligere tilfelle fordi implicite i vår holdning til det øst-tyske regime ligger vårt forhold til hele Tysklands-problemet, og det er ikke noen tvil om at det i det øyeblikk demokratiske land vil anerkjenne det øst-tyske regime på grunnlag av den russiske suverenitetserklæring, vil det gå et ras i Vest-Tyskland, og da vil det med ett slag være skapt en helt ny og fullstendig uoverskuelig situasjon. Jeg ser denne russiske erklæring vesentlig som et ledd i den russiske Tysklands-politikk med sikte på å forsøke å fremtvinge en anerkjennelse av det øst-tyske regime internasjonalt, som så kan gi det plattform for å møte på like fot med den vest-tyske regjering i fremtidige forhandlinger om Tysklands samling, og det ville da være totalt å slå benene unna den politikk som hittil hele den vestlige verden har vært enig om i Tysklandsspørsmålet.

Hvor det gjelder selve spørsmålet om konsultasjoner i A-paktens råd, er det – som jeg jo har gitt uttrykk for offentlig – en ting som slår til begge sider. Forlanger man å være med å øve innflytelse, så må man også være villig til å påta seg ansvar, selv om de avgjørelser man kommer frem til, ikke fullt ut stemmer med det man anser som det ideelle, og det dilemma tror jeg ikke det er noen vei ut av. Man kan selvfølgelig – og det var det jeg gjorde på Rådsmøtet nå – forsøke å sondre, - og jeg la nokså stor vekt på det, i den grad at jeg på visse hold ble oppfattet som mer negativ i forhold til konsultasjonsproblemet enn jeg tidligere har gitt uttrykk for – man kan forsøke å sondre mellom de tilfelle hvor man skal søke å komme frem til tilrådinger, og de tilfelle hvor man skal utveksle opplysninger, og vi må selvfølgelig holde på den sondringen. Men et sådant problem som forholdet til Øst-Tyskland, det er et problem av den art at det i høy grad berører Atlanterhavspaktens eget område fordi det er en standpunkttagen i Tysklands-spørsmålet.

Nå, jeg er helt enig i at vi må gjøre hva vi kan for å få innarbeidet den praksis at den slags spørsmål blir tatt opp i Det faste råd i så god tid før statsrådsmøtet at det virkelig er mulig å drøfte tingene igjennom her hjemme mellom alle interesserte

instanser. I dette tilfelle ble spørsmålet om Øst-Tyskland tatt opp i Det faste råd, og likedan ble spørsmålet om Atlanterhavspaktens varighet tatt opp i Det faste råd, men så kort før rådsmøtet at det ikke ble tid til å gjennomføre de nødvendige konsultasjoner. Både fra dansk og fra norsk side ble det gitt uttrykk for at med den konstitusjonelle praksis vi har om konsultasjoner nasjonalt mellom regjeringen og de parlamentariske instanser, er det av vesentlig betydning for oss at tingene blir tatt opp tilstrekkelig i tide, og vi får holde på å mase med det. Vi står der i en særstilling. I de fleste andre medlemsland har regjeringen i den henseende det adskillig enklere enn vi har det i Danmark og i Norge. Men jeg tror at vi må bare holde fast ved det, og vår faste representasjon der nede gjør det, og vi gjør det når vi er på statsrådsmøtene, og jeg tror nok vi etter hvert skal få innarbeidet det. Og så sant vi får det til, tror jeg for min del at vi må ta de ulemper som i visse situasjoner kan følge med konsultasjonssystemet, fordi det er så meget viktigere å ha anledning til å gi uttrykk for sine synsmåter og om mulig påvirke beslutningene.

Wikborg: Jeg kan i likhet med hr. Vatnaland helt ut slutte meg både til det som utenriksministeren har sagt og til det som hr. Kjøs sa. Det var som talt ut av mitt eget hjerte. Vi har tatt et standpunkt, vi tror at vår sikkerhet og våre interesser er best beskyttet ved det valg vi har truffet, og da må vi holde på det selv om det kan begynne å koste litt, så meget mer som det kan komme til å koste meget mer å bryte prinsippet enn å holde det. Det står for meg som ganske uoversiktlig de konsekvenser det ville ha om vi nå som kanskje eneste land i A-pakten skulle gå til anerkjennelse av Øst-Tyskland. Hva ville det bety også handelspolitisk i forhold til Vest-Tyskland, foruten alt det annet som utenriksministeren nevnte? Jeg kan ikke skjønne at man kan kalle det en isolasjonspolitik at vi samarbeider med de land hvor våre forsvarsinteresser og våre økonomiske interesser ligger. Man kan ikke alltid få alt det man ønsker, og man får da velge det som i det vesentlige gir en det som er ens interesser og ens behov.

Vi må selvfølgelig konferere med Sverige, men vår utenrikspolitik må ikke dikteres av hva Sverige gjør eller ikke gjør. Vi har forskjellige interesser, vi har forskjellig geografisk beliggenhet – det er så meget som der spiller inn, så selv om dette skulle koste oss noe, tror jeg vi må holde en klar og ren linje. Forresten tror jeg ikke det vil komme til å koste oss noe særlig. Det har, såvidt jeg skjønner, ikke betydd noe for vårt handelssamkvem med Russland at vi gikk inn i A-pakten, det utvides jo nå om dagen. Og de varer vi leverer til Øst-Tyskland, er vel ting som de trenger, så der blir det nok reale hensyn som kommer til å bli avgjørende. Men selv om det skulle koste, tror jeg det er en omkostning vi er nødt til å ta for å holde den klare linje som vi har valgt, og som jeg er sikker på er den eneste rette.

Selvik: Det var et spørsmål av sterkt prinsipiell karakter hr. Gerhardsen har reist, og det lå nokså meget på det hypotetiske plan – han gjorde oppmerksom på det selv. Jeg synes ikke det var uberettiget at han reiste det. I den aktuelle situasjon kan det ha praktisk betydning for så vidt som alle er klar over at det er større vanskeligheter for Sverige å kunne håndtere spørsmålene i forbindelse med Øst-

Tyskland enn det er for oss, som er med i det store NATO-fellesskapet. Og jeg synes nok at vårt forhold til Sverige dog betyr så meget at kan vi ved vår holdning bidra til at det blir lettere også for Sverige å håndtere problemet, så skal vi gjøre det som det er forsvarlig for oss å gjøre. Så langt synes jeg vi må kunne strekke oss i all fall. Det er vel ingen grunn til å tro at Sverige føler noen trang til å anerkjenne Øst-Tyskland, det ville vel være et temmelig bittert skritt for Sverige å måtte gjøre det. Så meget betyr forholdet til NATO-landene og hele den vestlige verden for Sverige. Men dette spørsmål kan jo komme til å melde seg i flere forskjellige former fremover. Vi regner med at det vil bli ført en smidigere og smartere politikk fra østsiden i årene fremover, og det er ikke så lett da å møte bare med klare og enkle prinsippstandpunkter. En praktisk håndtering kan i mange tilfelle sikkert bli vanskelig. Vi kan bare tenke på det spørsmål som foreligger nå, om en utvidet handel øst-vest, hvor realiteten ligger i *det*, om det er slik at de ønsker en utvidet handel, eller om det er slik at de akkurat i den nåværende situasjon trenger å skaffe seg forsyninger vestfra. Det vet vi svært lite om. Men vi håper vel i all fall de fleste av oss, at det skulle bli mulig å få i stand større handel øst-vest. Og der kan det jo også tenkes at det kan bli øvet press på oss og på andre små land. Det er kanskje ikke sikkert det er oss de har størst interesse av å få varer fra – det kan være det er forsyninger de trenger fra de andre land, som de har stor interesse av. Vi og Sverige og andre små land kan regne med å bli satt under tommeskruen. Vel, det kan ikke være verd å foregripe utviklingen, men man skal ikke være helt uoppmerksom på faren.

Jeg synes det er naturlig da å vende tilbake til konsultasjonsvirksomheten i NATO, om slike spørsmål og vanskeligheter skulle dukke opp. Og det kunne vel også være grunn til i NATO-rådet å overveie Sveriges stilling og andre lands stilling, som står utenfor.

Formannen: Tiden er så langt fremskredet at vi vel må begynne å fatte oss i korthet.

Watnebryn: Handelsministeren ga uttrykk for en nokså sterk bekymring overfor den økonomiske utvikling. Han mente å kunne konstatere at det i dag var langt mindre villighet til økonomisk samarbeid enn det har vært i årene etter krigen. Vi er alle klar over at i hvert fall på noe lengere sikt vil det kunne ha følger også når det gjelder det forsvarspolitiske samarbeidet. Jeg vet ikke om det kan sies noe om det spørsmålet i dag?

Utenriksminister Lange: Hele bildet hvor det gjelder det internasjonale økonomiske samarbeid vil jeg gjerne komme tilbake til i forbindelse med en redegjørelse for handels- og betalingsforholdene, som jeg har liggende ferdig, men som det vil føre alt for langt å komme inn på med den tid vi har nå.

Jeg vil bare gjerne si et par ord til det hr. Gerhardsen sa om faren ved at NATO-gruppen isolerer seg. Jeg tror at det er en fare man skal være oppmerksom på. Selv om NATO-gruppen er kjernegruppen i den vestlige verden, så er den ikke

hele den vestlige verden, og derfor bør alt gjøres som kan gjøres fra de enkelte medlemsland for å holde kontakten utenom gruppen og opptre på linje med likesinnede land utenfor gruppen. Jeg vet at den britiske regjering for sin del legger vesentlig vekt på sin funksjon i den sammenheng i forhold til hele Commonwealth, og vi bør legge vesentlig vekt på vår funksjon i den sammenheng i forhold til Sverige. Det er jeg helt enig i, og jeg vil bare gjerne ha markert at jeg der ikke på noen måte vil ta noe annet standpunkt enn hr. Gerhardsen.

Gerhardsen: Om jeg ikke har oppnådd annet med innlegget mitt enn å skape klarhet i denne debatt, så er da det oppnådd, og jeg vil si at jeg er glad for det.

Hvis hr. Wikborg nå for eksempel ville sette seg til å lese det stenografiske referat av det jeg sa, så ville han finne at han har polemisert mot noe som jeg overhodet ikke har sagt. Ellers er jeg også glad for at det er kommet klarhet i debatten når det gjelder spørsmålet om de økonomiske konsekvenser som et prinsippfast standpunkt her kan føre til. Jeg og det parti jeg tilhører, er ikke av dem som først og fremst er opptatt av *de* konsekvenser. Det er andre som er fremme der. Nå tenker jeg først og fremst på en del av pressen som ofte er ute med sin kritikk.

Det er for så vidt gledelig og godt at debatten i Stortingets utenrikskomite også føres på et så reelt grunnlag som i denne debatten nå, hvor det også viser seg å være enighet i alle viktige saker. Det svarer nøyaktig til det jeg personlig mener og det jeg sa i mitt innlegg. For så vidt er det riktig det hr. Selvik sa, at jeg reiste en tenke som har sammenheng med det prinsipp vi her står overfor. For mitt vedkommende vil jeg si at jeg tror at vi skal følge den linje som er trukket opp, men vi skal vite hva vi går til og være villige til også der å ta konsekvensene.

Formannen: Vi kan vel da anse debatten for avsluttet, og jeg forstår det slik at ingen tar avstand fra at Regjeringen – eller utenriksministeren først og fremst – på det nordiske utenriksministermøte og ellers i kommende forhandlinger hevder det synspunkt at den øst-tyske regjering ikke bør anerkjennes.

Så hadde vi ett punkt igjen av utenriksministerens redegjørelse, spørsmålet om varigheten av A-pakten, eller varigheten av vår tilslutning til den, om jeg skal si det på den måten. Det spørsmålet får vi vel komme tilbake til senere. Det skal, såvidt jeg vet, ikke opp på det nordiske utenriksministermøte, og da kan det jo bli anledning for komiteens medlemmer til å tenke alvorlig igjennom dette vidtrekkende spørsmålet.

Utenriksminister Lange: Jeg er helt enig i det. Men jeg vil be om at man forsøker å finne tid for et møte i neste uke, hvor også det problemet kunne diskuteres – onsdag, torsdag eller fredag i neste uke. For vi bør kunne avgi en reaksjon på om vi overhodet vil overveie å slutte oss til noen erklæring i det hele tatt, før det er gått alt for lang tid, av hensyn til debattene om framlegget angående Europahæren.

Formannen: Jeg skal da forsøke å få i stand et møte i neste uke.

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

Møte torsdag 29. april 1954 kl. 10

Er det noen av medlemmene som har noe annet å bringe frem? - Det er ikke tilfellet.

Møtet hevet kl. 11.50.